

УДК 371.3

Володимир ШЕВЧЕНКО,
 orcid.org/0000-0003-0119-3206
 кандидат педагогічних наук,
 старший науковий співробітник,
 докторант відділу освіти дітей із порушеннями слуху
 Інституту спеціальної педагогіки
 Національної академії педагогічних наук України
 (Київ, Україна) shevchenko_volodumur@ukr.net

ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ ПІД ЧАС ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті розглядаються можливості використання досвіду Польщі під час вирішення проблем української спеціальної освіти. Це важливо для забезпечення людей з інвалідністю якісною та конкурентоспроможною освітою в умовах її реформування та руху країни до європейської спільноти. Виявляються сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти в Польщі, наводяться статистичні дані. Зазначається, що освіта Польщі має випереджальний характер, тому залучає значну кількість української молоді. Висвітлюється необхідність підвищення та вдосконалення ефективності процесу навчання і виховання дітей з особливими потребами в Україні за рахунок використання сучасних педагогічних технологій.

Ключові слова: реформування освіти, спеціальна освіта, особлива потреба, Україна та Польща, педагогічна технологія.

Volodymyr SHEVCHENKO,
 orcid.org/0000-0003-0119-3206
 Candidate of Pedagogic Sciences, Senior Research Fellow,
 Doctoral Candidate at the Department of Education of Children
 with Hearing Disorders
 of the Institute of Special Pedagogy
 of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
 (Kyiv, Ukraine) shevchenko_volodumur@ukr.net

ASSESSMENT OF THE POSSIBILITIES OF USE OF THE POLISH EXPERIENCE IN SOLVING PROBLEMS OF SPECIAL EDUCATION OF UKRAINE

The article examines the possibilities of using the experience of Poland. This will help solve the problems of Ukrainian special education. This is necessary to provide people with disabilities with high quality and competitive education. This is due to the fact that its reformation and the movement of the country to the European community are taking place.

Ukraine's search for its own ways of developing education in a context of intensifying globalization is a complex and controversial process. This puts forward new tasks and requirements for all its components, including and special education.

Currently, necessary measures are being taken in Ukraine. They are directed to preserve the acquired experience of special education, to multiply it, to develop modern compensatory work technologies, to create conditions for the implementation of the right of persons with disabilities to choose the type of educational institution, content and forms of education.

In this context, it is expedient to compare two special education systems – Ukraine and Poland. This is important for avoiding mistakes, identifying achievements, innovating potential, multiplying its achievements, understanding and understanding of modern integration processes in this area, and designing its future.

The article reveals the current tendencies of the development of special education in Poland and provides statistical data.

Over the past 25 years, Polish education has undergone a difficult path of transformation, reform, and modernization. Modernization of the content of education took place in the context of reflection on the actual problems of social development. On the one hand, this is a need to improve the quality of educational services to meet the demands of labor markets. On the other hand – providing equal access to education, ensuring interethnic accord, preserving national identity.

The reform of the education system in Poland took place in line with various processes. Their goal was European integration. It was associated with structural changes in the education system and deep innovative educational programs.

As time has shown, high-level training standards, modern European curricula, accessibility and innovation are among the best aspects of Polish education. It has transformed into a modern system of training children with special needs for

independent living. Therefore, Poland is one of our most successful neighbors in the field of education. It has a pro-active character and attracts a significant number of Ukrainian youth.

In view of this, the article highlights the need to improve and improve the efficiency of the process of training and education of children with special needs in Ukraine. This is largely due to the use of modern pedagogical technologies.

Key words: *education reform, special education, special need, Ukraine and Poland, pedagogical technology.*

Постановка проблеми. Успішний розвиток нашої держави неможливий без розвитку національної освіти, з якою пов'язані перспективи економічного добробуту країни та громадян і подолання духовної та моральної кризи в суспільстві, подальшого розгортання науково-технічного прогресу, відродження національної самосвідомості, інтеграція України до світового співтовариства.

Якість освіти нарівні з добробутом і здоров'ям людини визнається світовою спільнотою пріоритетом ХХІ століття. Серед параметрів розвитку людського потенціалу, за якими ПРООН порівнює рівень соціального і економічного розвитку країн, показник освітньої діяльності є одним із трьох основних в інтегрованій оцінці якості життя (Локшина, 2013: 73)

В умовах зростання ролі знань та інтенсифікації процесів глобалізації освіта все більше позиціонується як дієвий інструмент формування особистості, здатної жити в час динамічних змін. Це зумовлює необхідність оновлення всіх ланок освіти, а її зміст, як системоутворювальний базис, стає вирішальним фактором реалізації нових запитів та цілей (Локшина, 2011: 3)

Глобалізація сучасного світу актуалізує порівняльно-педагогічні розвідки, які все більше позиціонуються країнами як інструмент досягнення національними освітніми системами міжнародних стандартів якості в контексті конкурентоспроможності (Локшина, 2011: 5). Актуальність порівняльної педагогіки в Україні досить значна з огляду на віднаходження перспективних траєкторій інтеграції до європейського та світового освітнього простору, і вона постійно зростає. Тому на даному етапі перед педагогічною наукою стоїть завдання пошуку нових теоретико-методологічних засад, технологій та методичних розробок, які б забезпечували докорінне оновлення системи вітчизняної освіти на основі врахування реалій сучасного життя суспільства. Саме глобальний характер проблем зумовлює потребу в пошуку способів їх розв'язання, тому порівняльні дослідження набувають особливої значущості (Локшина, 2011: 3)

Демократичні перетворення в Україні, які розпочалися наприкінці минулого століття, привели до зміни ідеологічного, морально-ціннісного та соціально-економічного устрою суспільства, зумовили і кардинальні зрушення в освітньому

просторі (Друганова, 2009: 1). Соціально-економічні та політичні зміни в нашій державі пов'язані з розвитком суспільства й наближенням України до європейської та світової спільноти. Проте пошук Україною власних шляхів розвитку освіти в умовах активізації глобалізаційних впливів є процесом складним і суперечливим (Шандрук, 2011: 366). Тому це висуває нові завдання та вимоги до усіх її ланок, у т.ч. і спеціальної освіти.

Соціально-економічний розвиток України на сучасному етапі зумовлює визначення нових пріоритетів і перспектив розвитку спеціальної освіти та висуває високі вимоги до змісту навчання дітей з особливостями потребами, до розроблення нових технологій педагогічної корекції властивих їм порушень (Засенко, 2007: 64).

Аналіз досліджень. Ці питання не залишилися поза увагою українських і польських науковців. У спеціальній освіті двох країн проведено низку психолого-педагогічних досліджень з окремих питань становлення та розвитку національних систем навчання й виховання дітей з особливими потребами (В. Бондар, В. Засенко, В. Синьов, Є. Синьова, О. Таранченко, С. Федоренко, М. Ярмаченко, J. Babka, I. Chrzanowska, A. Ostrowska, B. Szczepankowsky та ін.).

У дослідженнях проаналізовано різноманітні педагогічні, психологічні, дидактичні та виховні аспекти української й польської спеціальної освіти. Проте в сучасній вітчизняній спеціальній освіті обмаль досліджень порівняльного характеру. Так, А. Колупаєва здійснила порівняльні дослідження з питань реалізації спеціальної допомоги дітям із психофізичними порушеннями в різних європейських країнах, а також обґрунтувала теоретико-методологічні засади інклюзивної освіти й означила шляхи її впровадження в Україні. О. Гаврилов здійснив порівняльну характеристику соціальної сфери України та Польщі, яка опікується дітьми з особливими потребами. Проте цілісний розвиток систем спеціальної освіти України та Польщі ще не був предметом порівняння та комплексного дослідження.

Метою статті є виявлення сучасних тенденцій розвитку систем спеціальної освіти України та Польщі, оцінка можливості використання польського досвіду під час вирішення проблем спеціальної освіти України.

Виклад основного матеріалу. Гуманістична парадигма в сучасній педагогіці з особливою гостротою ставить питання про забезпечення прав і можливостей дитини на вільний та всебічний розвиток (Янченко, 2015: 309). Такі ж тенденції відображено і в сучасних українських та міжнародних правових документах, які стосуються освіти та виховання дітей: Конституції України, Законі України «Про освіту» (2017), Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» (2011), наказі Міністерства освіти України «Про затвердження плану заходів щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі дітей-інвалідів» (2013), державній національній програмі «Освіта (Україна XXI ст.)» (1993), Національній програмі «Діти України» (1996), ратифікованих Верховною Радою України міжнародних нормативно-правових актах, зокрема Конвенції ООН «Про права дитини» (1991), «Стандартних правилах забезпечення однакових можливостей для інвалідів» (1993) та інших.

Визнання Україною Конвенції ООН про права дитини та Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захист і розвиток дітей посилює увагу до проблем дітей, які мають ті чи інші порушення в розвитку, і зумовило потребу в розробленні цілеспрямованих дій держави для створення найсприятливіших умов їх інтеграції в систему сучасних відносин (Засенко, 2007: 64).

Вони спрямовані на створення правових, соціально-економічних та матеріально-технічних умов для соціалізації осіб з особливими потребами. Історія людства свідчить, що саме за рівнем ставлення суспільства до своїх найменш соціально захищених громадян можна стверджувати про рівень розвитку держави та суспільства в цілому (Супрун, 2008: 1).

Наразі в Україні вживаються заходи для того, аби не лише зберегти набутий досвід спеціальної освіти, але й примножити його, виробити сучасні технології корекційно компенсаторної роботи із цією категорією дітей, створити умови для реалізації їхнього права на вибір типу навчального закладу та змісту і форм освіти (Засенко, 2007: 65).

Модернізація національної системи освіти, її входження до європейського та світового освітнього простору формує запит на порівняльні дослідження для віднаходження перспективних траєкторій такої інтеграції. Необхідність підвищення якості національної освіти проголошується в ключових стратегічних документах, що визначають розвиток цієї галузі. У важливому

документі – «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013, а також «Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років» (проект) (2014) проголошено якість освіти національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, важливість наукового забезпечення модернізаційних процесів у вітчизняній освіті з позиції відповідності сучасним світовим трансформаціям, акцентовано необхідність прилучення до зарубіжних досягнень в освітній галузі (Локшина, 2013: 77). Тому порівняльно-педагогічні дослідження позиціонуються як інструмент досягнення вітчизняною системою освіти світових стандартів якості. У цьому контексті ми вважаємо за доцільне порівняння двох систем освіти. Практична користь від цього полягатиме в тому, що ми почнемо краще розуміти нашу власну освіту (Локшина, 2011: 8).

Український компаративіст О. Огієнко зазначає, що метою порівняльної педагогіки є порівняння двох систем освіти різних країн і завдяки цьому – виявлення, аналіз спільностей та розбіжностей між освітніми явищами та процесами, обґрунтування закономірностей та тенденцій їх розвитку, надання об'єктивної оцінки можливості використання зарубіжного досвіду під час вирішення проблем освіти своєї країни (Локшина, 2011: 13).

Саме цим і породжується актуальність історико-педагогічних порівняльних досліджень. Їх методика передбачає аналіз і порівняння як окремих педагогічних фактів, так і суцільного педагогічного процесу певних десятиліть або століть, розгляд їх у ретроспективі, вивчення й аналіз тенденцій та закономірностей розвитку педагогічної думки, освітніх процесів, персоналій тощо. Історико-педагогічні дослідження порівняльного характеру за своєю суттю є інноваційними та знаковими водночас, адже дозволяють акцентувати увагу на вітчизняних та зарубіжних здобутках та сприяють реформуванню освітнього простору. Окрім цього, такі дослідження дозволяють прогнозувати перебіг нововведень, ураховуючи ретроспективний досвід як вітчизняного, так і зарубіжного дослідного поля. Історико-педагогічні джерела є територією для пошуку нових навчально-виховних технологій, організації навчальної діяльності тощо (Лесик, 2017: 73). Тому компаративний аналіз дозволяє визначити загальні та унікальні особливості освіти, що можуть бути удосконалені або підсилені (Пригодій, 2015: 292).

На тлі сучасних політичних трансформацій в Європі та інших континентах на сьогодні засто-

совується рамка регіональних порівнянь – активно досліджуються освітні процеси, що є спільними для окремих країн (Локшина, 2010: 10).

З огляду на це для порівняння та вивчення педагогічного досвіду в галузі спеціальної освіти, яка є невід’ємною частиною загальної освіти, нами була обрана Республіка Польща, яка є нашим географічним сусідом і належить до європейської спільноти. Україна та Польща – це дві країни, які в кінці минулого століття вийшли із соціалістичного табору та набули політичних і економічних змін за останні 27 років, але знаходяться на різних щаблях розвитку. Польща підпорядковується загальноєвропейським законам розвитку, що впливають на всі сфери життя суспільства, включно з освітою (Локшина, 2011:3-4).

Саме тому постановка і вирішення нагальних проблем української спеціальної освіти потребує творчого переосмислення та порівняння з відповідною польською системою з урахуванням тенденцій навчання таких учнів, із метою впровадження в педагогічну практику кращих українських та польських здобутків і надбань. Тому проблеми, які на сьогодні стоять перед вітчизняною спеціальною освітою, містять у собі певні механізми їх розв’язання за рахунок вивчення, аналізу, творчого переосмислення і використання польського досвіду.

Більш детально зупинимось на польському досвіді реформування та розвитку системи освіти, в т.ч. і спеціальної.

Суспільно-економічні та політичні зміни, які відбувалися в Польщі в кінці 80-х на початку 90-х років ХХ ст., викликали зміни в усій системі освіти. Виникла необхідність пошуку можливостей побудови якісно нового рівня навчання та виховання, нової концепції освіти, яка створює можливості всебічного розвитку будь-якої особистості.

За 27 років польська освіта пройшла складний шлях трансформації, реформування та модернізації. Модернізація змісту освіти в Польщі відбувалася в контексті розмірковування над актуальними дилемами суспільного розвитку: з одного боку, необхідність покращення якості освітніх послуг для задоволення запитів ринків праці, а з іншого – надання рівного доступу до освіти; забезпечення міжнародної злагоди і в той же час збереження національної ідентичності (Локшина, 2011:3).

У 90-х роках ХХ століття політичні зміни в Польщі викликали глибоку кризу, що охопила всю систему освіти, а також її організаційні та методологічні основи. Під сумнів було поставлено оптимістичний прогноз розвитку системи освіти, яка існувала, та результативність її функціону-

вання. Постало питання: продовжувати вдосконалювати існуючу систему освіти або ж перейти до пошуку принципово нових основ і її організаційної структури, орієнтуючись на передові світові та європейські моделі.

На прохання польської влади Європейський Комітет із питань освіти провів 1994–1995 рр. ґрунтовний аналіз системи освіти. Головне місце посів висновок про необхідність прискорення освітньої реформи (Копанська, 2008: 228).

Відповідно до отриманих висновків реформа системи освіти в Польщі в 1998–2004 роках відбувалася переважно в руслі тих процесів, метою яких була європейська інтеграція. Головна ж відмінність між Польщею та країнами Європейського Союзу була в тому, що ці країни були краще підготовлені для прийняття викликів у структурі органів центрального управління та органів місцевого самоврядування, системи освіти, охорони здоров’я тощо. Тому стан, проблеми реформування господарства Польщі в цілому засвідчили про неможливість здійснити програми оздоровлення державних систем (зокрема, системи освіти) в разі збереження старих структур центрального управління, які є недостатніми в умовах вільного ринку. Відповідно, визначились два головні напрямки перетворень, які були пов’язані з децентралізацією та поширенням процесу прийняття рішень (Копанська, 2008: 226).

1998 року Міністерство народної освіти підготувало проект реформи системи освіти, в т.ч. і спеціальної, який після проведення загальногромадської дискусії набув законодавчої сили. Реформа зумовила зміни в чотирьох основних сферах освіти: правничій, економічній, організаційній та програмово-змістовій (Копанська, 2008: 228).

У цей період Міністерство національної освіти Польщі видало низку законодавчих актів, якими надало навчальним закладам можливість автономії. Тоді ж виникло багато нових починань, у т.ч. і спроби альтернативних підходів до шкільної освіти. Окрім державних, з’явилися нові типи шкіл: приватні, громадські, школи самоуправління, авторські. Освіта дітей з особливими потребами також змінювалась. У країні розпочалися інтеграційні процеси та кроки до запровадження інклюзивного навчання. Згодом частина державних спеціальних шкіл-інтернатів була перетворена на Спеціальні навчально-виховні осередки, інша частина була перепрофільована.

Завдяки проведеній реформі системи освіти Польща отримала можливість включення її до змісту цінностей, які рекомендовані Євросоюзом (Копанська, 2008: 228).

Реформа системи освіти в Польщі була пов'язана не лише зі структурними змінами в системі освіти, але й із глибокими інноваційними освітніми програмами. Відтепер учень «набуває вміння щодо планування, організації та самооцінки власного навчання», навчаючись у 6-річній початковій школі із трирічним блоковим навчанням, 3-річній обов'язковій гімназії та 3-річному профільному ліцеї. У цьому контексті слід зазначити, що особливо вирізняється гімназійний рівень освіти, де навчальний процес (едукція) спрямований на «навчання учня навичок вчитися, перцепцію нової інформації, творчу самореалізацію школяра в нових ситуаціях у світі, що невинно змінюється» (Турська, 2007: 245).

Реформа системи освіти створила в Польщі цікаве суспільне явище: знаходження міри вартості певної гімназії в середньому результаті кінцевих оцінок, набраних її учнями у фінальному тесті (матурі). На цій підставі створюються ранги рівня престижу «найкращих шкіл». Інформація про кількість набраних балів доступна через місцеву пресу, мережу Інтернет чи в бюлетенях окружних екзаменаційних комісій. Для батьків учнів 6-х класів вони стають важливим критерієм вибору майбутньої школи їхньої дитини (Турська, 2007: 252).

У системі фінансування освіти домінують тенденції передання повноважень прийняття рішень до кожного органу і кожної організації, що відповідають за освітню діяльність. Органи центрального управління приймають рішення про затрати для приватних шкіл, несуть загальну фінансову відповідальність. У фінансуванні шкіл приймають участь також органи адміністрації, реалізуючи інвестиційні та інфраструктуральні завдання. Автономія в прийнятті рішень є можливою завдяки прийняттю відповідних законів. Їхньою загальною ознакою є підвищення ролі школи, суб'єктивізація учня та вчителя, педагогічних рад та директора (Копанська, 2008: 228).

На початку 90-х років ХХ ст. у Польщі постало питання створення єдиної системи професійної орієнтації й професійного консультування. У відповідь на цю потребу в Міністерстві народної освіти Польщі розроблено Європейський проєкт польської системи професійної орієнтації (EPPSOZ) (Когут, 2007: 239-240).

Професійна орієнтація, впроваджена в програми як обов'язковий предмет з 1-го класу початкової школи. Планована система шкільної професійної орієнтації – це система, вільна від будь-яких наказів, спрямована на надання допомоги, порад і підтримки, а учень є суб'єктом свого професійного майбуття (Когут, 2007: 241).

У цей час під впливом значних змін та перетворень у Польщі стався перелом у ціннісних орієнтаціях країни, вона оголосила антидискримінаційну політику відносно осіб з інвалідністю.

Ознакою цього періоду стала поява нових педагогічних систем, нових типів освітніх навчальних закладів, ініціатором відкриття яких виступають державні органи, приватні особи та організації недержавної форми власності; відбулося повернення з історичного небуття і таких явищ громадянського суспільства, як меценатство та благодійництво (Друганова, 2009: 1).

Загалом, зміни в освітній політиці в період вступу до Євросоюзу мали позитивний вплив на освіту в Польщі. Органи самоврядування стримали зменшення видатків на освіту в період скорочення бюджетних асигнувань; зуміли поліпшити і раціоналізувати мережу шкіл. Базуючись на державній політиці, місцеві органи самоврядування формують і реалізують локальну освітню політику відповідно до місцевих потреб. Простежується усусупільнення освіти, яке виражається в залученні місцевих громад до розвитку системи освіти і прийнятті відповідних управлінських рішень; у відродженні школи як «громадської» інституції; в розвитку мережі суспільних шкіл. До позитивних особливостей децентралізації управління освітою в Польщі належить також впровадження нових підходів у галузі фінансування на державному та місцевому рівні, чітке розмежування повноважень та відповідальності різних рівнів управління освітою (Копанська, 2008: 230).

Однією з наступних структурних реформ у Польщі було запровадження кваліфікаційних рамок, що є чи не найважливішою освітньою новацією сьогодення, яка охоплює всі структури кваліфікацій трьох циклів вищої освіти: бакалавр, магістр, доктор. Запровадження кваліфікаційних рамок до вищої освіти Польщі стало можливим із прийняттям оновленої версії Закону «Про вищу освіту» (18 березня 2011 р.), в якій було введено нове поняття «рамки кваліфікацій». Вони вносять суттєві зміни до методики проєктування навчальних програм. На відміну від донині існуючих програм, які ґрунтувалися на змісті навчання, нові програми базуються на його результатах (Нестеренко, 2013: 64).

Із введенням нового закону в дію Польща остаточно відмовилася від централізованих стандартів вищої освіти і зробила революційний крок до повної академічної свободи, а отже, й до університетської автономії (Нестеренко, 2013: 68).

Після вступу до Європейського Союзу (2004 р.) Польща адаптувала свою систему освіти

до європейських стандартів та приєдналась до Міжнародних норм класифікації освіти (ICSED). На сьогодні польська система забезпечення якості освіти відповідає стандартам і вимогам Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти (ENQA). Дипломи провідних польських вищих навчальних закладів визнаються всіма країнами Європи та Америки (Левицька, 2015: 71). Як показав час, серед кращих сторін польської освіти можна виділити: високі стандарти навчання, сучасні європейські програми навчання, доступність та інноваційність. Тому Польща є одним із найуспішніших наших сусідів, у т.ч. і у сфері освіти.

Це, зокрема, підтверджується дослідженнями ООН. Серед 51 країни Європи Польща має досить високий рейтинг, а саме:

1) за рейтингом країн світу за рівнем освіти (дослідження 2016 року, охоплено 188 країн) Індекс освіти Польщі становив 0,852. Це 20-те місце у світі та 14-те у Європі. Україна перебуває на 40-му місці у світі та 29-му у Європі з Індексом освіти 0,803 (Режим доступу: <https://gtmarket.ru/ratings/education-index/education-index-info>);

2) за рейтингом ефективності національних систем освіти (дослідження 2016 року, охоплено 50 країн світу): Польща – 50,8 (32 у світі, 19 в Європі), Україна – 42,1 (42 у світі, 25 в Європі) (Режим доступу: <https://gtmarket.ru/ratings/global-index-of-cognitive-skills-and-educational-attainment/info>);

3) за рівнем вищої освіти (дослідження 2017 року, охоплено 50 країн світу): Польща – 50,0 (32 у світі, 19 в Європі), Україна – 47,7 (36 у світі, 22 в Європі) (Режим доступу: <https://gtmarket.ru/ratings/u21-ranking-of-national-higher-education-systems/info>).

Відповідно до вищезазначеного польська система освіти привертає до себе значну увагу української молоді. Так, згідно з даними аналітичного центру CEDOS (Режим доступу: <https://cedos.org.ua/uk?page=9>) та інформації із Центрального статистичного офісу в Польщі (Режим доступу: <http://stat.gov.pl>) число українців на навчання в польських університетах постійно зростає. Про якість та рівень польської вищої освіти свідчить той факт, що за останні 10 років кількість українських студентів у Польщі зросла в понад 11 разів. Динаміка зростання з 2009 по 2016 роки склала 176%. Якщо порівнювати два останні роки, то приріст складає майже 20%, або ж 10 934 осіб. Українці показали найбільш стрімке збільшення як в абсолютному, так і відносному показниках – з 22 833 до 30 041 особи (майже 32%). Вже традиційно частка українців серед іноземних студентів

Польщі є доволі відчутною – у 2015/2016 навчальному році вона склала 57%. 2016/2017 навчального року в польських університетах на програмах повного циклу вже навчалось 33 370 українських громадян. За прогнозами центру CEDOS, до 2020 року в Польщі буде близько ста тисяч іноземних студентів, більшість із яких – з України.

Для іноземних студентів вища система освіти Польщі здійснюється лише на платній основі. Проте висока вартість освіти не стає на перешкоді для українців, які розуміють, що навчання в Польщі дає набагато кращі стартові можливості, ніж в Україні.

Окрім вищих навчальних закладів, багато український дітей здобувають у Польщі середню освіту. На сьогодні середнім закладам освіти доводиться відкривати двомовні класи для дітей з України. Так, кількість українських учнів у Кракові зростає в дуже високому темпі. Ще чотири роки тому їх було 74, зараз вже близько 1,6 тис. Подібна ситуація і в інших містах. Тому двомовні класи вже відкриті в Кракові, Перемишлі, Легніце та інших містах. Діти дуже швидко асимілюються і за кілька місяців зазвичай вже вільно розмовляють польською мовою.

Також стає ближчою для наших учнів і польська спеціальна освіта. Зокрема, 2017/18 навчального року Осередок для нечуючих та слабочуючих дітей імені Іоана Павла II в Любліні відкрив два класи для навчання українських дітей із порушеннями слуху. Нині там навчається 15 дітей віком від 14 до 16 років з усієї України. 2018/19 навчального року відривається ще один клас.

Загалом, польська система освіти для дітей з особливими потребами, пройшовши тривалий та складний історичний шлях, завдяки врахуванню позитивний історичних надбань та суттєвому реформуванню системи освіти в кінці ХХ ст. трансформувалася в сучасну систему підготовки дітей із особливими потребами до життя.

Проте Польща не зупиняється на досягнутому і продовжує виконувати «Стратегію розвитку освіти до 2020 року» (вона розробляється на 20 років, і кожен уряд неодмінно її дотримується).

Подальша реформа спрямована на пристосування напрямків, змісту і якості навчання в школах і вищих навчальних закладах до потреб ринків праці в Польщі та Європі відповідно до сучасних тенденцій та освітніх прагнень польського суспільства (Добрянський, 2012: 7).

Висновки. Таким чином, оцінка польського сучасного розвитку системи спеціальної освіти свідчить про певні проблеми на шляху до якісної вітчизняної спеціальної освіти. Знання і розу-

міння фахівцями соціокультурних основ становлення національних систем спеціальної освіти двох країн принципове для вдосконалення, розвитку теорії і практики вітчизняної спеціальної освіти. Тому вивчення досвіду Польщі в цій сфері становить цінність для України, цей досвід може бути врахований для вдосконалення національної системи спеціальної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Локшина О. До питання про якість освіти та її забезпечення: концептуальні розвідки у зарубіжжі та здобутки України. Порівняльно-педагогічні студії. № 4. 2013. С. 73, 77.
2. Локшина О. І. Тенденції розвитку змісту шкільної освіти в країнах європейського союзу: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук. Київ, 2011. С. 3.
3. Локшина О. Тенденція як категорія порівняльної педагогіки. Порівняльно-педагогічні студії. № 2. 2011. С. 5, 8, 13, 14.
4. Друганова О. М. Розвиток приватної ініціативи в освіті України: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук. Київ, 2009. С. 1.
5. Шандрук С. Компаративістські дослідження у галузі професійної підготовки вчителів для середньої школи як перспективний напрямок розвитку порівняльної педагогіки. Наукові записки. Вип. 101. 2011. С. 366.
6. Засенко В. В. Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти в Україні // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наукових праць. № 4. Київ, 2007. С. 64.
7. Янченко Т. В. Оцінка освітніх потреб дитини (20-ті роки ХХ ст.) в контексті спадщини В. Сухомлинського. Педагогічний альманах. Вип. 26. 2015. С. 309.
8. Супрун М. О. Теорія і практика корекційного навчання дітей з обмеженими розумовими можливостями в Україні (друга половина ХІХ – перша половина ХХ століття): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук. Київ, 2008. С. 1.
9. Лесик Г. В. Історико-педагогічні дослідження для освітньої сучасності України. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія педагогічна. Вип. 144. 2017. С. 73.
10. Пригодій М. А. Використання компаративного аналізу в дослідженнях з порівняльної педагогіки. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія педагогічна. Вип. 124. 2015. С. 292.
11. Локшина О. Порівняльна педагогіка: здобутки двохсотлітнього розвитку та сучасні проблеми. Порівняльно-педагогічні студії. № 3-4. 2010. С. 10.
12. Копанська О. Тенденції змін в освітній політиці Польщі в період вступу до Євросоюзу. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Вип. 24. 2008. С. 226, 228, 230, 231.
13. Турська Д. Гімназійне навчання у Польщі: втрачений час реформи? Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Вип. 22. 2007. С. 245, 252.
14. Когут С. Сучасна система професійної орієнтації та консультування: досвід Польщі. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Вип. 22. 2007. С. 239–241.
15. Нестеренко І. Проектування навчальних програм у контексті функціонування польської рамки кваліфікацій. Порівняльно-педагогічні студії. № 2-3. 2013. С. 64, 68.
16. Левицька В. Особливості підготовки вчителя іноземних мов для роботи в старшій школі Польщі. Нова педагогічна думка. № 4. 2015. С. 71.
17. Добрянський І. Стратегічні напрямки і завдання розвитку освіти у Польщі до 2020 року. Наукові записки. Вип. 103. 2012. С. 7–8.

REFERENCES

1. Lokshy`na O. Do py`tannya pro yakist` osvity` ta yiyi zabezpechennya: konceptual`ni rozvidky` u zarubizhzi ta zdobutky` Ukrayiny` [The question of the quality of education and its provision: conceptual intelligence abroad and achievements of Ukraine]. Porivnyal`no-pedagogichni studiyi, # 4, 2013, S. 73, 77 [Ukrainian].
2. Lokshy`na O.I. Tendenciyi rozvy`tku zmistu shkil`noyi osvity` v krayinax yevropejs`kogo soyuzu [Trends in the development of the content of school education in the countries of the European Union]: avtoref. dy`s. na zdobuttya naukovogo stupenya doktora ped. Nauk, Ky`yiv, 2011, S. 3-4 [Ukrainian].
3. Lokshy`na O. Tendenciya yak kategoriya porivnyal`noyi pedagogiky` [Trend as a category of comparative pedagogy]. Porivnyal`no-pedagogichni studiyi, # 2, 2011, S. 5, 8, 13-14 [Ukrainian].
4. Druganova O.M. Rozvy`tok pry`vatnoyi inicyaty`vy` v osviti Ukrayiny` [Development of Private Initiative in Education of Ukraine]: avtoref. dy`s. na zdobuttya naukovogo stupenya doktora ped. Nauk, Ky`yiv, 2009, S. 1 [Ukrainian].
5. Shandruk S. Komparaty`vists`ki doslidzhennya u galuzi profesijnoyi pidgotovky` vchy`teliv dlya seredn`oyi shkoly` yak perspekty`vny`j napryamok rozvy`tku porivnyal`noyi pedagogiky` [Comparative studies in the field of vocational teacher training for secondary schools as a promising direction for the development of comparative pedagogy]. Naukovi zapysky, Vy`p. 101, 2011, S. 366 [Ukrainian].
6. Zasenka V.V. Suchasni tendenciyi rozvy`tku special`noyi osvity` v Ukrayini [Contemporary trends in the development of special education in Ukraine]. Aktual`ni problemy` navchannya ta vy`hovannya lyudej z osobly`vy`my` potrebamy`: zb. naukovy`x prac`, # 4. Ky`yiv, 2007, S. 64-65 [Ukrainian].
7. Yanchenko T.V. Ocinka osvitnix potreb dy`ty`ny` (20-ti roky` XX st.) u konteksti spadshhy`ny` V. Suxomly`ns`kogo [Assessment of educational needs of the child (20th years of the 20th century) in the context of the succession of V. Sukhomlynsky]. Pedagogichny`j al`manax, Vy`p. 26, 2015, S. 309 [Ukrainian].

8. Suprun M.O. Teoriya i prakty`ka korekciynogo navchannya ditej z obmezheny`my` rozumovy`my` mozhly`vostyamy` v Ukrayini (druga polovy`na XIX – persha polovy`na XX stolittya) [Theory and practice of correctional education of children with disabilities in Ukraine (second half of the nineteenth and first half of the twentieth century)]: avtoref. dy`s. na zdobuttya naukovogo stupenya doktora ped. nauk, Ky`yiv, 2008? S. 1 [Ukrainian].

9. Lesy`k G.V. Istory`ko-pedagogichni doslidzhennya dlya osvity`noyi suchasnosti Ukrayiny` [Historical and pedagogical researches for the educational modern Ukraine]. Visny`k Chernigivs`kogo nacional`nogo pedagogichnogo universy`tetu. Seriya pedagogichna, Vy`p. 144, 2017, S. 73 [Ukrainian].

10. Pry`godij M.A. Vy`kory`stannya komparaty`vnogo analizu v doslidzhennyax z porivnyal`noyi pedagogiky` [Use of comparative analysis in studies on comparative pedagogy]. Visny`k Chernigivs`kogo nacional`nogo pedagogichnogo universy`tetu. Seriya pedagogichna, Vy`p. 124, 2015, S. 292 [Ukrainian].

11. Lokshy`na O. Porivnyal`na pedagogika: zdobutky` dvoxsotlittn`ogo rozvy`tku ta suchasni problemy` [Comparative pedagogy: the achievements of two hundred years of development and modern problems]. Porivnyal`no-pedagogichni studiyi, # 3-4, 2010, S. 10 [Ukrainian].

12. Kopans`ka O. Tendencyi zmin v osvity`niy polity`ci Pol`shhi v period vstupu do Yevrosoyuzu [Trends in Poland's educational policy changes in the period of joining the European Union]. Visny`k L`vivs`kogo universy`tetu. Seriya pedagogichna, Vy`p. 24, 2008, S. 226, 228, 230-231 [Ukrainian].

13. Turs`ka D. Gimnazijne navchannya u Pol`shhi: vtracheny`j chas reformy`? [Gymnasium training in Poland: lost time for reform?] Visny`k L`vivs`kogo universy`tetu. Seriya pedagogichna, Vy`p. 22, 2007, S. 245, 252 [Ukrainian].

14. Kogut S. Suchasna sy`stema profesijnoyi oriyentaciyi ta konsul`tuvannya: dosvid Pol`shhi [Modern system of professional orientation and counseling: Polish experience]. Visny`k L`vivs`kogo universy`tetu. Seriya pedagogichna, Vy`p. 22, 2007, S. 239-241 [Ukrainian].

15. Nesterenko I. Proektuvannya navchal`ny`x program u konteksti funkcionuvannya pol`s`koyi ramky` kvalifikacij [Designing curricula in the context of the functioning of the Polish qualifications framework]. Porivnyal`no-pedagogichni studiyi, # 2-3, 2013, S. 64, 68 [Ukrainian].

16. Levy`cz`ka V. Osobly`vosti pidgotovky` vchy`telya inozemny`x mov dlya roboty` v starshij shkoli Pol`shhi [Features of preparing a foreign language teacher for work at a senior school in Poland]. Nova pedagogichna dumka, # 4, 2015, S. 71 [Ukrainian].

17. Dobryans`ky`j I. Strategichni napryamky` i zavdannya rozvy`tku osvity` u Pol`shhi do 2020 roku [Strategic directions and tasks of development of education in Poland till 2020]. Naukovi zapy`sky`, Vy`p. 103, 2012, S. 7-8 [Ukrainian].